

154 jelenség került elő, aminek nagy része cölöplyuk. A leletanyag nagy részét kerámiatöredékek adták, tárolóedények, tálak, fazekak, szitulák töredékei, valamint edénytöredékekből kialakított orsókarikák és rosszul kiégetett nehezékek. Egy csiszolt kőeszköz, és néhány fémtárgy is előkerült. A település korát a leletanyag elsődleges vizsgálata alapján a La Tène D időszakra tehetjük.

Feltételezhetően a kelta telep DNy-i, Ny-i szélét sikerült meghatározni, valamint feltételezhető, hogy a településtől D-re futó római út jelenti a lelőhely D-i szélét is. Azonban mind É-i, mind K-i irányban folytathatók a régészeti jelenségek, melyeket a további építkezések veszélyeztethetnek.

Munkatársak: Kelbert Krisztina, Kolonits László, Vágus Milán, Kőszegi Ádám, Hekli Hajnalka, Vámos Gábor régésztechnikusok, Derdák Ferenc geodéta és Isztin Gyula régésztechnikus, geodéta.

FARKAS CSILLA

529. Szombathely, Ernuszt Kelemen út 27. (KÖH 72303)

(Vas megye) Kk

2009. december 1–4. között a Vas Megyei Múzeumi Igazgatóság régészeti szakfelügyeletet végzett a telken (3953 hrsz.). A terület zárt belső építési telek, korábban itt lakó- és gazdasági épületek voltak, így a talaj felső része szinte végig bolygatott, újkori törmelékkel volt tele. Az altalaj sárga agyag. Az építendő épületek alapjának egy 40 cm széles, kb. 90 cm mély árkot ástak. Az alapok viszonylag sűrűn behálózták a területet. A felső talaj nagy része újkori törmelékkel töltött, ill. bolygatott volt. A Ny-i ház külső falánál, a telek kerítésének ÉK-i sarkától 31 m-re Ny-ra, a ház É-i kerítésétől 2,16 m-re D-re egy a sárga altalajba legalább 35–40 cm-re mélyedő, kb. 170 cm átmérőjű gödör nyomait figyeltük meg. Felső részét újkori bolygatás zavarta. Betöltése barna, laza humuszos. Leletanyagából 15–16. századi kerámia, és újkori anyag is előkerült. Az objektum K-i része az épületen kívül esik. Feltételezhető, hogy a területen 15–16. századi objektumok vannak, amit az újkorban a lakó- és gazdasági épületekkel jórészt elpusztítottak. A területen más régészeti jelenséget nem tapasztaltunk.

FARKAS CSILLA

530. Szombathely, Ízisz-szentély (KÖH 22803)

(Vas megye) Ró

Az Iseum rekonstrukciójához kötődő, 2008-ban megkezdett munka folytatásaként 2009. október 19. és december 15. között régészeti terepkutatást végeztünk. A feltárás teljes egészében a leendő múzeumi épület és a romkert kivitelezéséhez kapcsolódott. Ennek gerincét a tervezett közműárkok nyomvonalának feltárása, ill. az udvart egykor keretelő porticusok helyén létesítendő

U alakú múzeumépület alaptestei helyének feltárása jelentette. Az alaptestek három sorban, a római fal-szerkezetek vonalában helyezkednek el oly módon, hogy a pillérek külső sora az egykori templomegyüttes külső határoló falán, a középső sor a cellák homlokzati falán, míg az udvar felé eső belső sor az egykori udvari porticusok oszlopalapozásai és lépcsősorai fölé esnek. A szoroson vett régészeti feladatokkal párhuzamosan folyamatos régészeti-műemléki szakfelügyeletet láttunk el szinte az egész építkezés területén.

Alaptestek a szentélyudvart keretelő É-i, Ny-i és D-i porticusok, ill. cellák helyén

Az udvart három oldalról keretező porticusok helyén tervezett kiállítótér alapfalai az egykori római falak vonalában épülnek, így azok alaptestei az ókori alapfalakra, azok hiányában az egykori római alapárokba kerülnek. Az összesen 69 alaptestből a 2008-as ásatási évad alatt már nyolcat megkutattunk, az idén további 31, ásatással mindeddig nem érintett pontalap szondaszerű feltárását végeztük el.

Alaptestek az É-i épületszárnyban

A szélső sor alaptesteit kivétel nélkül a viszonylag magasan épen megmaradt római falra alapozták. A cellasor K-i részén az egykori műemlékes épület húzódott, ill. a 2007-ben feltárt 33/C szelvényünk már érintette az É-i templomfal vonalát, ezért itt csak régészeti szakfelügyeletet láttunk el a visszatöltött föld gépi eltávolítása során.

A középső sor alaptestei a római cellafal nyomvonalára kerültek. A cella homlokzati fala csak nyomokban maradt fenn, míg az előcsarnok ehhez csatlakozó Ny-i homlokzati fala viszonylag épen, magasan került napvilágra. Ez a fal azonban D felé haladva néhány méterrel arrébb csak az alapig kitermelt falkiszedés formájában jelentkezett.

A belső sor alaptestei helyének kutatását a Hajnóczi-féle műemlékes falkiegészítések eltávolításával kezdtük. A római falat, szinte az É-i traktus teljes részén, már csak alapig kiszedett formájában találtuk meg. Kivételt képeznek ez alól a B1-2 alaptestek (közvetlenül az előcsarnok Ny-i zárófalánál), amelyek helyén jó állapotban maradt meg a porticus lépcsősorának és oszlopsorának összeépített alapfala. Az idei kutatások igazolták az építési periodizációra tett korábbi megállapításainkat: ezt a falat az előcsarnok Ny-i homlokzati falának építették neki. Ez utóbbi, mintegy 1,8 m vastag falazat pódiumszerűen húzódott az előcsarnok udvari fala előtt. Sikeresen dokumentálhattuk a fal sajátos építéstechnikáját is: a fal külső (udvari) falsíkját előbb kb. 30–35 cm vastagon köpenyszerűen felfalazták, majd utána töltötték meg kővel és habarccsal a mögötte lévő vastagabb sávot.

Alaptestek a Ny-i épületszárnyban

A Ny-i szárny alaptestei nagyrészt már korábbi években megkutattott területekre estek. Így itt mindössze

3 alaptest helyét kellett megkutatnunk. Mindegyikben megtaláltuk a római falak maradványait. A B10-es alaptestnél azonban É-i és D-i irányban is rá kellett nyitnunk, ugyanis 4 nagyméretű térburkoló mészkőkváder töredékei kerültek elő. A kövek középvonalát vályúszerűen mélyítették le, mivel azok a porticus tetőzetéről lezúduló csapadék elvezetésére szolgáltak. A darabok nem in situ kerültek elő, de az egykori lépcsősor vonalában kerültek napvilágra.

A szentély Ny-i oldala és a porticus homlokzata között több, nagyrészt apró szilánkokra tört márványdarab került elő. A mosást követően több szilánkról bebizonyosodott, hogy egykor a szentély vagy az azt körülvevő épület díszítőelemei voltak. A szentély 4. sz. közepi felhagyása után az álló falak többségét szisztematikusan elbontották, a nagyméretű márvány épületdíszítő elemeket pedig helyben feldarabolták és minden bizonnyal meszet égették belőlük.

Alaptések a D-i épületszárnyban

A D-i rész feltárása is csak az egykori műemlékes falak gépi eltávolítása után volt lehetséges. A belső alaptések helyén az ún. D-i porticusfalat végig csak kiszedett állapotában lehetett megfigyelni, mint ahogyan a D-i cellasor homlokzati falát is, a középső alaptések vonalában. A templomegyüttes D-i zárófalának műemléki felfalazását elbontva alatta több méter hosszúságban előkerült a szépen rakott, viszonylag magasan megmaradt római falszövet.

Sikerült tisztáznunk a Hajnóczi-féle műemléki helyreállításnál tévesen kiosztott D-i cellasor két osztófalának pontos helyét (29-es cella K-i és Ny-i cellaosztófala) is. A 2009 évi ásatási évad egyik legfontosabb régészeti eredménye, hogy a 29-es cellabelsőben elsőként találtuk meg az egykori épített járósínt maradványát. A terület dokumentálása közben kiderült, hogy ez is több periódusú, mint a K-i porticus padozata. Mindhárom padló téglatest alakú padlótéglából készült. A legalsó padló opus spicatum technikával készített csatári kő alapokon áll, a padlótéglák pedig a legnagyobb felületükre fektetve vannak lerakva. Míg a felette előkerült másik két padlónál a padlótéglákat kissé rendszertelenebbül és a rövid oldalukra állítva helyezték el.

A központi szentélyépület (pódiumtemplom)

A szentélyépület teljes alaprajza az 1963-as műemléki helyreállítás óta nem volt ilyen állapotban megtekinthető. Most az ÉNy-i sarok kitisztítása után az alapozási szintek a szentélypadozatban jól megfigyelhetővé váltak. Ismét megfigyeltük és dokumentáltuk a podiumtemplom 2001-ben már kis részen láthatóvá vált sajátos alapozástechnikáját: a széles podiumfalak a geológiai sárga agyag altalajba mélyülnek, míg 6–8 sor után, a barna agyag altalajt elérve egységes, egybefüggő lemezalappá szélesednek ki. Az opus spicatum technikával létesített „lemezalap” kb. 60 cm vastag volt, amely a dobozszerűen kialakított podium „pinceszintjének” padozatát képezte.

A lemezalap hiányait a kivitelezés során modern anyagból egészítették ki, de eredeti technikával készítették el azokat.

A felső udvar kutatása

A szentélyépület falainak csapadékelvezetését szolgáló közművek lefektetése miatt, közvetlenül a szentély pódiumfalai tövében a teljes rétegsort át kellett vágunk. A Ny-i oldalt teljes hosszában már 2002-ben ill. 2007-ben feltártuk, de az É-i és a D-i oldalon – a pódium két oldalát leszámítva – régészetileg kutatatlan területre esett a drén nyomvonal. Mindkét árkunk külső metszetében a felső udvar egykori járósíntjeit dokumentálhattuk.

Az É-i oldalon a szentély falszövetét és alapozástechnikáját vizsgálva megállapíthattuk, hogy periodicitás ugyan nem, de építéstechnikai eltérések megfigyelhetők a szentély falának külső oldalán. Az alsó opus spicatum technikával készített falszövet nem futott körbe a teljes szentélyfal alapozásában, hanem csak részlegesen volt megtalálható.

Közvetlenül a szentély D-i pódiumfal tövében, a geológiai sárga altalaj feletti rétegben egy cölöplyuksort dokumentálhattunk, a szűk árok miatt rendeltetésére nem derült fény.

A felső udvar ÉNy-i részében, a pódiumtemplom sarkánál előkerült egy három oldalról csatári kőből rakott fallal körülvett, kis, négyzet alaprajzú késő római téglapítmény, amelynek funkcióját – leletek híján – nem tudtuk pontosan meghatározni.

Az előcsarnok és a K-i porticus

A csapadékelvezetés miatt a teljes előcsarnok műemlékes falainak belső oldalát 60–70 cm mélységig tártuk fel. Ennek eredményeként több helyen foltokban terrazzopadlós járósínt és annak opus spicatum technikával, csatári kőből készült alapozási maradványai kerültek elő.

A Borostyánkő út metszete

Az elbontott Hajnóczi-féle fogadóépület helyén, ill. a korábbi támfal teljes körű elbontásával új, még érintetlen területeken sikerült kutatnunk a szentély előtt elhaladó Borostyánkő utat. E területen találtuk meg az idej ásatási évad másik fontos jelenségét: a metszetszalban ugyanis a Borostyánkő út teljes, eddig nem tapasztalt épségű rétegsora maradt fenn. Ez annak volt köszönhető, hogy ezt a területet nem érintették az 1985-ös műemléki rekonstrukció munkái, amelynek során az Iseum romkert területén a Borostyánkő út felső kb. 40 cm-es rétegsorát semmisítették meg. Bebizonyosodtak a 2008-as feltevéseink: a több helyen átvágott Borostyánkő út általunk megtalált legfelső járósíntje felett, feltehetően Hadrianus korára keltezhető bazaltborítású útréteg és a hozzá tartozó útalapozási rétegek voltak, amelyet a rekonstruált felület szintsüllyesztése miatt korábban nem volt módunk dokumentálni. Az út két

oldalán feltárt jelenségek közül az Iseumtól É-ra már 1996-ban az ún. Éva-malom területén kutatott épület utcára nyíló homlokzati fala, valamint a Borostyánkő út K-i oldalán futó egykori római szennyvízcsatorna maradványai érdemelnek említést. Ez utóbbit a 2008-as ásatásunk során csak alapig kitermelt állapotban találtuk meg. Az újkori bolygatások miatt az út Ny-i oldalán futó, a járdát az úttesttől elválasztó korlátfal maradványait – a korábbiakkal ellentétben – idén már sehol nem találtuk meg dokumentálható állapotban.

Az ásatás során előkerült legfontosabb leletek

A korábbi évekhez hasonlóan az idei ásatási évad is igen nagy mennyiségű tárgyi leletet eredményezett. A szisztematikus fémkeresésnek köszönhetően közel 400 db érem került elő. Közülük Domitianus aureusa érdemel kitüntetett figyelmet. Fémkeresés során előbukkant a felső udvaron egy bronzból készült párducsobrocska töredéke, az előcsarnokból pedig egy bronzvödör hatytyús attasa. Említést érdemel még egy ezüst térdfibula, egy ép hagymafejes fibula, egy ólom tükörkeret és egy bronzból készült kígyófejes huzalkarperec is.

Nagyszámú kőfaragvány-töredék látott napvilágot. A már említett, mészkőből készült négy vízelvezető kő (ún. „vályúkövek”), és nem messze tőlük, a feltehetőleg épületdíszelemek felaprításából származó márványtöredékek és szilánkok érdemelnek említést.

Munkatársak: Derdák Ferenc, Isztin Gyula geodéták; Kolonits László, Tártsy Tamás régésztechnikusok; Edőcs Judit restaurátor; Gáspár Norbert, Horváth András, Horváth Dorina, Komjáti Ádám, Kósa Viola, Marosvölgyi Bence, Pálffy Attila, Sós Ádám, Tompa Balázs, Vámos Péter régésztechnikus hallgatók; valamint Balázs Péter, Hódi Attila, Kiss Tamás és Tóth Ágnes.

MLADONICZKI RÉKA – SOSZTARITS OTTÓ

531. Szombathely, Kertész utca 51.

(KÖH 72045)

(Vas megye) Ró

2009. júliusban régészeti szakfelügyeletet végeztünk a gázvezeték-rekonstrukció földmunkáinál. A Kertész utcai árkokban régészeti jelenség, lelet nem került elő. Július 15-én a Kertész utca–Patak utca sarkán (a 2532 hrsz. D-i oldalán) az árok aljában csatári kövekből álló jelenségre lettünk figyelmesek. A felszíntől 83 cm mélyen mindkét metszetfalban (É-i és D-i) csatári kövek jelentkeztek. Az aszfaltozott út kavicsalapozása alatt a kövek szintjéig barna, agyagos feltöltési réteget figyeltünk meg. Az út felületétől 104 cm mélységben került elő a K–Ny irányú, habarccsal kötött, csatári kőből készített fal. A felette megtalált csatári kövek esetleg egykor a fal részei lehettek, de már nem habarccsal kötött állapotban kerültek elő, hanem a barna, agyagos feltöltésben feküdtek a fal felett. A fal K-i vége az árok nyomvonalába esett, a Ny-i pedig elkanyarodott az É-i metszetfalba. A fal feltárása, helyzetének tisztázása

közben néhány római házikerámia-töredék és egy firmaméceses válltöredéke került elő.

Munkatársak: Isztin Gyula, Kőszegi Ádám régésztechnikusok.

KISS PÉTER – MLADONICZKI RÉKA

532. Szombathely, Kossuth L. utca 33–37.,

Thököly I. utca 7–9. (KÖH 70141)

(Vas megye) Ró, Kö

A Kossuth és Thököly u. által határolt 5324 m² nagyságú területen (6317/1, 6313/2 hrsz.) 2008. november 3. és 2009. február 7. között folytatódott a megelőző régészeti kutatások. A 2008. évi II. ütem 383 m²-t érintett a telek Ny-i oldalán. Az újkori pincék által határolt terület három egymástól részben elkülönített felületből állt; É–D-i irányban mintegy 30 m hosszúságban és 25 m szélességben húzódott.

A korábbi ütemek próba- és megelőző feltárásain előkerült római kori maradványok, ill. az érintett területtől mintegy 50 m-re ÉÉK-re húzódó római városfal alapján Savaria egy újabb római kori részletének előkerülésére számítottunk. A terület régészeti fontosságát növelte az a felvetés, miszerint Savaria D-i városfalának sarkaitól D-i irányba, egy félkörívben húzódó, római- és/vagy középkori eredetű sánc helyezkedik el. Ez a sánc elméletileg metszette a kérdéses területet. Mivel a telek K-i oldalának feltárása során nem bukkant felszínre, ezért előkerülését ezen a szakaszon vártuk.

A feltárt terület K-i oldalán egy római kori, csatári kövekből és téglákból falazott L-alakú pillérsor került elő. A hozzá tartozó egykori járósínt az újkori bolygatás megsemmisítette, de magassága egy a közelben megmaradt (ásatási területtől kb. 10 m-re É-ra, elhelyezkedő) római kori falcsonk, ill. terrazzo alapján rekonstruálható. A falcsonk és a pillérsor feltehetőleg egy valamikor összetartozó nagyobb méretű, mediterrán jellegű épület maradványai lehetnek. A pillérsor alatt egy azzal megegyező tájolású faszerkezetes építmény részletét tártuk fel.

A terület Ny-i oldalán a régészeti jelenségek fölött még 1,2–1,5 m vastag újkori rétegek húzódtak. Ezek elbontása után egy zömmel római kori leletanyagot tartalmazó, vastag, Ny felé lejtő törmeléksáv került elő. Alatta jól megfigyelhető volt egy ÉNy–DK irányban húzódó rétegtani elválás, amely két, egymástól jól elkülöníthető részre osztotta a területet. Az elválás oka pedig a Perint-patak egykoron itt húzódó mellékága volt (Zentai Zoltán geológus megállapítása). A hajdani patakmeder több, egymástól elkülöníthető, változó felületi kiterjedésű, Ny felé lejtő üledékréteggel, valamint az alatta előkerült kavicsággal nagyon markánsan, jól nyomon követhetően jelentkezett.

Az üledéksáv, amely egyértelműen kijelölte az egykori vízfolyás határait, K-i szélén egy kettős cölöplyuk sor futott. Az üledékben ugyanakkor egy faszerkezet viszonylag jó megtartású, DNy–ÉK irányba ledől ma-